

PAGALBINĖ MEDŽIAGA MOKYTOJAMS

Napas nustato pavojus. Antroji pamoka.

Įsikišimas ir prevencija

Napas filme „Pavojinga veikla“

„Pavojinga veikla“ – tai trumpas filmas apie rizikos veiksnius ir pavojus darbe ir apie tai, jog būtina vertinti riziką ir, atsižvelgiant į vertinimo rezultatus, padaryti darbo vietas saugesnes ir sveikesnes. Jame parodomi pavojai ir dažniausiai darbo vietose pasitaikantys rizikos veiksniai, dėl kurių reikia „sustoti, pagalvoti ir tik tuomet veikti“.

Filme aiškinama, kuo skiriasi pavojai ir rizika, kaip juos pašalinti ar sumažinti. Visa tai atskleidžiama praktinėse situacijose, iš kurių galima geriau suprasti, ką reiškia „rizika“.

Rizikos vertinimas

Šiuo filmu siekiama, kad žiūrovai geriau suprastų, kas yra rizikos vertinimas ir kokia jo reikšmė, norint išvengti nelaimingų atsitikimų ir susirgimų darbe, būtent:

- paaiškinti skirtumą tarp pavojaus ir rizikos;
- supažindinti su rizikos vertinimo pagrindais;
- pateikti konkrečių pavyzdžių apie tai, ką norime pasakyti;
- teoriją susieti su praktika.

Kodėl reikalingas rizikos vertinimas?

Rizikos vertinimas – tai sėkmingo saugos ir sveikatos valdymo pagrindas ir priemonė nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių susirgimų skaičiui sumažinti. Tinkamas rizikos vertinimas darbo vietose gali pagerinti darbuotojų saugą ir sveikatą ir, apskritai, visus verslo rezultatus.

Kas yra rizikos vertinimas?

Rizikos vertinimas – tai rizikos (galimų pasekmių) darbuotojų saugai ir sveikatai, kurią gali sukelti darbo vietoje esantys pavojai, vertinimas. Tai sistemingas visų darbo aspektų nagrinėjimas, užduodant sau tokius klausimus kaip:

- kas darbo vietoje gali sužeisti ir pakenkti sveikatai;
- ar galima pašalinti pavojus ir jei negalima, tai;
- kokių prevencinių ar apsaugos priemonių reikia darbo vietoje, norint sumažinti riziką arba ją kontroliuoti.

Dažniausi rizikos veiksniai darbo vietose (daugelis jų yra ir namuose):

- elektra,
- ugnis,
- įrankiai, ypač pjaunamieji, pavyzdžiui aštrūs įrankių ašmenys ir peiliai,
- mechanizmai,
- pavojus paslysti, nukristi nuo kopėčių ar laiptų, nukristi iš aukščio (pvz., nuo pastolių ar nuo stogo),
- transporto priemonės (rizika vairuotojams arba pėstiesiems),
- raumenų ir kaulų sistemos pažeidimai, kuriuos sukelia sunkių krovinių tvarkymas, kūno sukimas, lenkimas, netaisyklinga kūno laikysena (pvz., darbas sėdint prieš monitorių), pasikartojantys judesiai (pvz., prie konvejerio),

- cheminės medžiagos: staigus poveikis įkvėpus, nudegimai arba sudirginta oda, ir ilgalaikio poveikio pasekmės, kaip antai vėžys, kvėpavimo takų ligos ir alergija,
- biologiniai veiksniai: bakterijos, grybeliai ar virusai, pvz., ligoninėje, ar medicininės analizės laboratorijoje, esant blogai oro kondicionieriaus priežiūrai,
- triukšmas, vibracija, lazerinė spinduliuotė, jonizuojančioji spinduliuotė, elektromagnetiniai laukai, ultravioletiniai spinduliai ir t. t.

Šiems rizikos atvejams iliustruoti galima panaudoti įvairius skirtingų Napo filmų (A lentelė) epizodus.

Penki rizikos vertinimo etapai

Šioje pamokoje susitelksime į paskutiniuosius tris rizikos vertinimo etapus: išmoksime pasirinkti prevencines priemones, jas taikyti ir stebėti ir prižiūrėti, ar jos veiksmingos. Kitiems etapams skirta serijos „Napas nustato pavojus“ pirmoji pamoka.

1 etapas (pavojų ir asmenų, kurie gali nukentėti, nustatymas) ir 2 etapas (rizikos vertinimas bei prioritetų skyrimas) apžvelgiami pirmoje serijos „Napas nustato pavojus“ pamokoje „Rizikos ir pavojų nustatymas“.

3 etapas. Sprendimas, kokių prevencinių veiksmų reikia imtis

Kitas žingsnis – nuspręsti kaip pašalinti arba kaip kontroliuoti riziką. Pirmiausia pagalvokite, ar galima riziką pašalinti.

Jei rizikos pašalinti negalima, pagalvokite, kaip ją kontroliuoti, kad nenukentėtų asmenų, kuriems ji gresia, sauga ir sveikata. Stengiantis išvengti rizikos arba ją kontroliuoti, reikia laikytis šių bendrųjų principų:

- Vengti rizikos šalinant pavojus (pvz., žr. pirmąjį epizodą „Atsargiai! Pavojus“, kuriame Napas pašalina galimybę užkliūti už stalčiaus).
- Pakeisti pavojingas medžiagas nepavojingomis arba mažiau pavojingomis (pvz., žr. Napo filmo „Cheminės medžiagos – pavojinga!“ epizodą „Turi dirginantį poveikį“, kuriame dirginanti medžiaga pakeičiama nedirginančia medžiaga).
- Šalinti riziką ten, kur ji atsiranda (pvz., dulkės, kurios atsiranda pjaunant marmurą arba kietą akmenį. Šią problemą galima išspręsti pjovimo metu šlapinant vandenių pjovimo ašmenį; dulkės tuomet nesusidaro).
- Taikyti kolektyvines, o ne asmenines apsaugos priemones (pavyzdžiui, jei atliekant tam tikrą darbą, pavyzdžiui, virinant ar dažant, susidaro dūmai ar garai, būtina įrengti atitinkamą ir veiksmingą jų ištraukimo sistemą, o ne paprasčiausiai išdalyti darbininkams kvėpavimo takų apsaugines kaukes).
- Prisiderinti prie techninės pažangos ir pakitusios informacijos (jei nauja mašina galima atlikti tokį pat darbą, nekeliant rizikos, pavyzdžiui, triukšmo, senos technologijos reikia atsisakyti).
- Nuolatos kelti apsaugos lygį (t. y. laikytis nuostatos, kad saugos stiprinimas yra nenutrūkstamas procesas).

4 etapas. Konkrečių priemonių taikymas

Kitas etapas – prevencinių ir apsaugos priemonių taikymas. Svarbu į šią veiklą įtraukti visus suinteresuotus asmenis ir sudaryti planą, kuriame būtų nurodyta:

- taikytinos priemonės;
- kas, ką ir kada daro;
- terminas, iki kurio priemonės turi būti įdiegtos.

Rizikos šalinimą ir prevenciją svarbu laikyti prioritetu.

(žr. Napo filmo „Pavojinga veikla“ 4 epizodą „Iškis veiksmų“).

5 etapas. Stebėseną ir priežiūrą

Būtina reguliariai tikrinti, ar prevencinės ir apsaugos priemonės įgyvendintos ir ar jos veiksmingos. Tikrinant nustatoma naujų problemų. Atsižvelgiant į rizikos pobūdį, pokyčius darbe ir įvykusių arba vos neįvykusių nelaimingų atsitikimų tyrimo išvadas, būtina reguliariai iš naujo vertinti riziką. Rizikos vertinimas nėra vienkartinis visam laikui atliktas veiksmas.

Rizikos vertinimo protokolavimas

Rizikos vertinimas turi būti protokoluojamas. Tokie protokolai naudojami:

- informavimui,
- stebėsenai,
- duomenų surinkimui,
- peržiūrai, pasikeitus aplinkybėms.

Protokole rekomenduojama nurodyti:

- vertinusio asmens (-ų) vardą (-us), pavardę (-es) ir pareigas;
- nustatytus pavojus ir riziką,
- darbuotojų grupes, kurioms yra didžiausiais pavojus nukentėti;
- būtinas apsaugos priemones;
- informaciją apie priemonių taikymą, atsakingo asmens pavardę ir datą;
- vėlesnes stebėsenos ir priežiūros priemones, įskaitant datas ir dalyvaujančius asmenis;
- informaciją apie darbuotojų ir jų atstovų dalyvavimą atliekant rizikos vertinimą.

Pareigos ir atsakomybė

Svarbu, kad vertinant riziką, nustatant pavojus ir apie juos pranešant darbdaviui, dalyvautų darbuotojai (arba šiuo atveju mokiniai ir mokytojai). Mokiniai žino problemas ir tai, kas iš tikrųjų atsitinka, jiems atliekant užduotis ir darbus, todėl jie turėtų dalyvauti atliekant rizikos vertinimą. Jų praktinės žinios taip pat reikalingos, rengiant praktines prevencines priemones, kurios jiems gali padėti apsaugoti patiemis ir apsaugoti savo draugus ir mokytojus.

Darbuotojai (mokiniai) ir (arba) jų atstovai turi teisę ir pareigą:

- dalyvauti atliekant rizikos vertinimą;
- pranešti savo darbdaviui (mokytojams) apie nustatytą riziką (žr. filmo „Napas užsiima valymo veikla“ 7 epizodą „Angelai sargai“) ir pranešti apie tuo metu esamus pavojus (žr. filmo „Napo nuotyčiai“ 1 epizodą „Nurodomųjų ženklų svarba“);
- pranešti apie visus pokyčius darbo vietoje (klasėje), kurie gali daryti poveikį saugai ir sveikatai,
- gauti informaciją apie riziką savo saugai ir sveikatai ir apie priemones, kurių reikia imtis rizikai pašalinti arba sumažinti;

- žinoti prevencines ir apsaugos priemones, kurių reikia imtis;
- padėti darbdaviui (mokytojui) užtikrinti saugią darbo (mokyklos) aplinką;
- mokėti taikyti ir gauti nurodymus apie taikytinas priemones;
- išmokyti taikyti saugos procedūras (žr. filmo „Napas padeda jauniems žmonėms saugiai apsibrasti naujajame darbe“ 2 epizodą „Visuomet išklauskite nurodymus!“ arba filmo „Napas užsiima valymo veikla“ 4 epizodą „Saugos planas“) ir jų laikytis (žr. filmo „Napas ir saugi techninė priežiūra“ 2 epizodą „Pasitikėk tik savimi!“ arba filmo „Napas saugiai dirba statybos aikštelėje“ 8 epizodą „Blogas sapnas“);
- kuo labiau rūpintis savo ir kitų sauga bei sveikata, jei jų veiksmai kelia kitiems pavojų (žr. filmo „Napas padeda jauniems žmonėms saugiai apsibrasti naujajame darbe“ 4 epizodą „Pasirūpinkite ir kitų sauga!“)
- neimprovizuoti (žr. filmo „Napo nuotykių“ 6 epizodą „Improvizuoti reiškia rizikuoti“);
- būti atsargiems (žr. filmo „Napas saugiai dirba statybos aikštelėje“ 6 epizodą „Kiekvienam savas kelias“);
- naudoti prireikus asmenines apsaugos priemones (pavyzdžiui, kaukes, klausos apsaugos priemones, šalmsius ir t. t.) (žr. filmo „Cheminės medžiagos – pavojinga!“ 1 epizodą „Kenksminga“ arba Napo filmo „Mažinkime triukšmą“ 1 epizodą „Nepataisoma žala“).

Klausimai, kuriuos mokytojams arba tėvams gali užduoti mokiniai

- Kokie pavojai ir rizika man gresia?
- Ar aš mokysiuos saugos dalykų ir kada?
- Kokių priemonių turiu imtis, kad apsaugočiau save?
- Ką turėčiau daryti, atsitikus nelaimėi?
- Kaip pranešti apie nelaimingą atsitikimą, sveikatos problemą arba pastebėtas negeroves?
- Ką daryti susižeidus?

Ką jūs galėtumėte pasakyti savo mokiniams (studentams)

- Rizikos negalima ignoruoti – pavojai tyko jūsų!
- Kiekvienas pavojus bet kada gali pakentį tau; krokodilas visuomet pasirengęs kąsti.
- Sustok, pagalvok, veik (sustok – raudona, pagalvok – geltona, veik – žalia: šviesoforo signalai).
- Kodėl nekreipiate dėmesio į pavojus?
- Kodėl jūs elgiatės nesaugiai?
- Nupasakokite nesaugių situacijų grandininę reakciją, t. y. neigiamų įvykių grandinę, kurioje pirmasis nekaltas įvykis sukelia kitus įvykius ir galų gale turi labai sunkių pasekmių (žr. filmo „Napas saugiai dirba statybos aikštelėje“ 8 epizodą „Blogas sapnas“).

A lentelė

Rizika	Filmas	Epizodas
Eismo nelaimės		
Partrenktas transporto priemonės	Napas saugiai dirba statybos aikštelėje	6. Kiekvienam savas kelias
Skubėjimas ir dėmesio stoka	Napas užsiima valymo veikla	1. Plano keitimas
Pavargimas ir skubėjimas	Napas ir saugi techninė priežiūra	5. Neskubėk ir būsi pirmas!
Didelis greitis ir nematoma rizika	Napas ir... pavojinga veikla	5. Pavojingas derinys
Ugnis		
Ugnis	Cheminės medžiagos – pavojinga!	3. Degi
Ugnis	Geriausių ženklų istorija	2. Draudimo ženklas. Nerūkyti
Ugnis	Geriausių ženklų istorija	4. Gelbėjimosi ženklas. Avarinis išėjimas
Ugnis	Geriausių ženklų istorija	5. Priešgaisriniai ženklai. Gesintuvas
Elektra		
Elektra	Sauga darbe... ir ne tik	Epizodas apie tai, kaip Napas rengia vakarėlio apšvietimą
Mašinos		
Mašinos	Napo nuotyčiai	5. Tinkama apsauga tinkamu laiku
Mašinos	Napas ir... pavojinga veikla	1. Atsargiai! Pavojus
Triukšmas		
Triukšmo poveikis	Napas padeda mažinti triukšmą	Visas filmas
Cheminės medžiagos		
Cheminių medžiagų rizika	Cheminės medžiagos – pavojinga!	Visas filmas
Paslydimas ir kritimas		
Pavojus paslysti	Napo nuotyčiai	1. Nurodomųjų ženklų svarba
Kritimas nuo laiptų	Napo nuotyčiai	2. Nurodomųjų ženklų nepakanka
Kritimas nuo laiptų	Sauga darbe... ir ne tik	Epizodas apie Napą ant laiptų, apkrautų įvairiais daiktais
Kritimas iš aukščio	Napas saugiai dirba statybos aikštelėje	2. Rizikuoti neverta
Krintantys objektai	Napas saugiai dirba statybos aikštelėje	1. Statykime saugiai
Tvarkymas rankomis		
Sunkūs kroviniai	Napas saugiai dirba statybos aikštelėje	5. Smūgis į nugarą
Sunkūs kroviniai	Napas padeda palengvinti krūvį	3. Skaldyk ir valdyk
Sunkūs kroviniai	Napas padeda palengvinti krūvį	10. Laikyk mane tvirtai
Sunkūs kroviniai	Napas padeda palengvinti krūvį	6. Dvikova
Prasta kūno laikysena	Napas padeda palengvinti krūvį	5. Radikalioji ergonomika
Prasta kūno laikysena	Napas padeda palengvinti krūvį	8. Mąstytk judėdamas
Vibracija		
Vibracija	Napas padeda palengvinti krūvį	4. Blogoji vibracija

Pirmoji serijos „Napas nustato pavojus“ pamoka skirta pirmam rizikos vertinimo etapui – rizikos ir pavojų nustatymui.

Šią mokomąją medžiagą parengė EU-OSHA kartu su Napo konsorciūmu – HSE (JK); DGUV (Vokietija); INAIL (Italija); INRS (Prancūzija); SUVA (Šveicarija); ir AUVA (Austrija).

